

נגיעות ביום כיפור

לפני שבוע וחצי קראנו "אתם נצבים היום בלכם, לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם, זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל טפכם נשיכם ונרף מחטב עציף, עד שאב מימף " ביום כיפור אנו ניצבים כולנו לאחר התקופה שעברנו מיום כיפורים שעבר ועד יום כיפורים הזה על הטוב ועל הרע.

יש תחושה מיוחדת האופפת את כולם. יום כיפור הותר רושם עצום לאורך אלפי שנים על דורי דורות ועלינו מוטל להמשיך במסורת הזו לדור הבא. העולם כך נדמה, הופך לאולם משפט. אלוהים עצמו הוא השופט. הישיבה החלה, ואנו, הנידונים, נותנים דין וחשבון על חיינו. "היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים"

כמידי יום כיפור עם ישראל ימלא בע"ה את בתי הכנסת ומנייני הרחוב. ליטאים, חסידים, אשכנזים, ספרדים, אנשי ימין יחד עם אנשי שמאל, חובשי כיפות ושטריימלים מבוגרים לצד צעירים בעלי קעקועים.

לכולם מכנה משותף חזק ועמוק – יהודים בעלי נשמה יהודית ובעלי עבר משותף. זהו אחד הימים שבו רובו המוחלט של עם ישראל מרגיש חיבור למסורת ישראל העתיקה, מכבד ומזדהה עם מורשת האבות והאימהות שעברה מדור לדור במשך אלפי שנים. דורות על גבי דורות יהודים נלחמו בחירוף נפש, בקידוש ה' לקיים את אותה המסורת שאנו יכולים היום לקיים באופן חופשי ללא כל פחד והגבלה. זהו גשר רצוף של ההווה עם העבר ובע"ה ע"י הבנים הממשיכים גם לעתיד.

סיון רהב מאיר הביאה את מכתב שר החינוך זלמן שז"ר כשהיה שר החינוך ב 1949 לתלמידים הצעירים של המדינה החדשה. מכתב ללא פחד מהדחה "תגדלו, אחים ואחיות צעירים. תפתחו את חדרי לבבכם לרווחה בפני תורת ישראל. תיווכחו לדעת מה רב מחיר הנאמנות אשר שילמה שרשרת הדורות, ...זכרו: אתם נתבעים להיות ממשיכים. כל ערכו ההיסטורי של מפעל תחיתנו תלוי בכך. אהבו את מורשת עמכם. הוקירו נא את גדולי יוצריו ומוריו, הקדמונים והחיים איתנו היום.

גולדה מאיר בספרה חיי כתבה "מה פירוש הדבר להיות יהודי? בעיניי אין זה רק קיום מצוות ומנהגים דתיים. בעיני להיות יהודי פירושו גאווה על השתייכות לעם ששמר על זהותו במשך יותר מ - 2000 שנה עם כל הכאב והעינויים שנגרמו לו. ...ישראל באה לעולם כתוצאה מן הכיסופים האמונה ועוז החלטה של עם עתיק.

יגאל אלון אמר את המשפט הידוע עם שאינו מכבד את עברו ההווה שהוא חי בו דל ועתידו לוט בערפל.

בניגוד לשאר הצומות זה אינו יום אבל אלא יום שמחה כפי שנאמר במשנה "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, גם אם מעדיפים יותר את טו באב נשאלת השאלה מה טוב ביום הכיפורים? (למעט לסוחרים ורוכבי האופניים...) איזו שמחה יש בצום במקום ארוחות חג דשנות?

התורה מצווה אותנו להתענות ביום זה "בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשתיכם... וְעִנִּיתֶם אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם" מה השמחה? התשובה היא על עצם קיומו של יום הכיפורים, יום שכולו פיוס וכפרה. על יום שמביא עימו את היכולת לתקן, את האפשרות למחול ולמחוק ולהתחיל מחדש ולהיבנות מתוך המשברים, על יום שהוא תזכורת לבחירה החופשית של האדם.

ספרי החסידות והקבלה מציינים כי מדובר ביום מיוחד, בו באמצעות התפילה, ההקרבה, הצום והכוונה נפתחים שערי שמייים ואנו מתקרבים ומרגישים את הקירבה לקב"ה, מרגישים את הייחוד שלנו, שמחה מיוחדת של התרוממות הרוח והנפש מתוך תקווה שנוכה בדין. בתפילותינו אנו מזמינים את מיטב מליצי היושר, צמרת עורכי הדין הקיימים לעם ישראל בבית הדין של מעלה, בעלי ניסיון גדול בייצוג מול הקב"ה, האבות הקדושים, האימהות הצדיקות וצדיקי ישראל לאורך כל הדורות.

נעשה קצת סדר ושכל בתכנים של היום הקדוש הזה. כשאומרים יום כיפור חושבים על כל נדרי, ונתנה תוקף (בנוסף לראש השנה), סליחות, אבינו מלכנו, הזכרת נשמות את ההכרזה החרגה ביותר שבשם כולם אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. בתפילת ערבית באופן חריג המתפללים עטופים בטליתות, הזכרת עשרת הרוגי מלכות, 5 תפילות כולל תפילת נעילה וסדר העבודה. בשנים האחרונות אי אפשר להתנתק מהחיבור של היום הנורא הזה אל אסון מלחמת יום כיפור שכמה סימלי שמידי שנה בשנה ביום כיפורים נפתחים הספרים יוצאים המחדלים לאור ונערכים שוב חשבונות הנפש.

מצד שני אי אפשר שלא להפריז בניסי הניסים שאירעו במלחמה קשה שכמעט גרמה לחורבן הבית ה 3 כאשר עמדו לכלותינו מלכויות ישמעאל עם גיבוי מעצמת על והקב"ה ברחמיו הרבים עמד לנו בעת הצרה והצילנו מידם. רבים הובסו ביד מעטים, טמאים ביד טהורים שהובהלו מבתי הכנסת ביום צום ואנו זוכרים את כל הרוגי המלכות הקדושים שציוו לנו את החיים ובזכותם אנו כאן.

אנו אומרים "אנו מתירים להתפלל עם העבריינים" החזן לא בא להעליב, והוא אינו מתכוון לראשי פשע מסוימים בקהל. בכולנו שוכן "עברין" קטן או גדול חז"ל פירשו "בכל לבבך" בשני יצרייך לכולנו יצר טוב ויצר רע. האמירה הזו מאשרת לכולנו שאנו לא לבד, אף אחד אינו מושלם אנו מתקבצים כולנו אחים ובנים לעם מפואר מקבלים אחד את השני וביחד מנסים להיות מעט טובים יותר. האדמו"ר מגור אמר שהקב"ה מחפש בכל עת אחר נקודה טובה בכל יהודי וביום הדין הוא בוחן שוב ומתחשב. אפילו אם הוא נאלץ לחפש ולצלול "עמוקות" ללב העברין.

"כל נדרי" – זהו פיוט בארמית ביטול התחייבויות כלפי שמיים התרת נדרים תוכן משפטי ויבש מנגינה מדהימה המתפלל מכריז על ביטול הנדרים השבועות והחרמים שהוא גזר על עצמו אולם כאשר "החוזה" הזה מושר ביום הזה בסביבה הזו במעמד הזה בנעימה המרגשת המפורסמת והמיוחדת אז היא מרטיטה לבבות ובוקעת רקיעים.

"ונתנה תוקף" תחושת האימה והיראה כשהקב"ה חורץ גורלות מושר בתפילת מוסף של ראש השנה וכעת פעם נוספת. הפיוט העצום הזה ששודרג ע"י המלחין יאיר רוזנבלום כאות זיכרון ל- 11 בני קיבוץ בית השיטה שנהרגו במלחמת יום הכיפורים בכל מילה ומילה, יש עוצמה שמובילה לתפילת סדר העבודה (עבודת הכהנים). פיוט ארוך המתאר את תולדות העולם מבריאתו ועד סדר העבודה של הכוהן הגדול בבית המקדש אשר היוותה בשעתו את נקודת השיא של היום הקדוש.

מיום שחרב בית המקדש ובמקום הקורבנות באה התפילה, נמצא סדר ה"עבודה" המודפסת במחזור של יום כיפור. סדר העבודה בתפילה מגיע בזמן שחלק מהקהל מתחיל לאבד סבלנות ומדפדף בדפים לראות כמה נשאר ולא מתרכז במלל. ישי ריבו בשירו סדר העבודה חולל נפלאות כאשר מילא בעוצמות של רגש את הפיוט הזה ונותן לנו ממש להרגיש ולדמיין את האירוע שממנו מובן גודל האירוע. קטע מהשיר:

... וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר
אֶנָּה ה', כִּפּוּר לְחַטָּאִים לְעוֹנוֹת וְלַפְשָׁעִים
שְׁחַטְאֵתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי (בימים שאף גורם אינו מקבל אחריות)
וְאִם אָדָם הָיָה יְכוֹל לְזַכֵּר
אֶת הַפְּגָמִים אֶת הַחֲסָרוֹנוֹת
אֶת כָּל הַפְּשָׁעִים אֶת כָּל הָעוֹנוֹת
... לְשֵׁר הָיָה מִתְיָאֵשׁ
כִּי לֹא יְכוֹל הָיָה לְשַׁאת
אֶת הַמְרִירוֹת, הַחֲטָא
אֶת הַבוֹשָׁה, אֶת הַפְּסוּס
אֶת הַהֶפְסֵד

וְהַכְּתוּבִים וְהַעֲוֹנוֹת הַמְרִירוֹת
כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת שֵׁם ה' הַמְפָּרֵשׁ
יוֹצֵא מִפִּי כְּהוֹן גָּדוֹל
הָיוּ כּוֹרְעִים מְשֻׁתְּחוּיִם וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם
כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

התפילה האחרונה המסיימת את יום הכיפורים היא "תפילת נעילה" כשמריחים את סיום הצום ננסה "לדחוף" מבעד לשער הנסגר עוד מעט תחינות ובקשות פנימה לבית הדין של מעלה " פתח לנו שער, בעת נעילת שער, כי פנה יום.... אנא אל נא, שא נא, סלח נא, מחל נא, חמל נא, רחם נא, כפר נא "

שערי השמים שהיו פתוחים במשך כל היום לקבל את תפילות עם ישראל עומדים לקראת נעילה זו תפילה רגשית מאוד המבטאת מאמץ אחרון לבטל כל גזירה רעה אפשרית לקראת סופו של יום הכיפורים.

התפילה מסתיימת במוצאי יום הכיפורים בתקיעת שופר אחת – תקיעה ארוכה, שאחריה שרים מזה מאות ואלפי שנים "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

ה"חפץ חיים" אמר בקשר לסימנים של ראש השנה אם אננו כל כך מהדרים ומחפשים סימנים, אין סימן יותר יפה מהארת פנים לזולת, מחיוך, מסבלנות. ואין סימן יותר גרוע מכעס והקפדה. להתנהגות שלנו יש תוקף והשפעה: 'כל המרחם על הבריות – מרחמים עליו מן השמיים'.

כידוע השנה הנכנסת היא שנת שמיטה יש בה הרבה התחכמויות הלכתיות שמראה את היצירתיות של חז"ל ושל גדולי הדור לאורך כל הדורות ראיתי רעיון יפה של אברי גלעד - שמיטה היא ההפך מאחיזה ובימים אלו של חשבון נפש כדאי לכל אדם לעשות את חשבון האחיזות שלו. לבדוק באילו דעות באילו עמדות ובאילו השתיכויות כל אחד מחזיק בכח למרות שתועלתן לחייו כבר חלפה מזמן. מה בחיים אפשר לשמוט וממה להשתחרר לבחון דעות מקובעות והשתייכות למחנה כזה או אחר. ההלכה שמטה והשתנתה בתחומים רבים שזוכה לשמוט דעות שלא משרתות אותנו נאמנה לצורך אחדות והצלחה ובמיוחד שלא תישמט הקרקע מתחתינו ...

הרב עוזיאל חיבר תפילה ליום הקדוש הזה ובתמציתה :
"מלך השלום השרה שלום ושקט בארצך ובעולמך. תן שלום בארץ ובמלכויות.
פרוס עלינו סוכת שלומך קדשנו בקדושתך שמחנו בישועתך ישמחו בך ישראל מקדשי שמך ויתקדש שמך על ישראל עמך לעולם. כתוב וחתום כל עמך ישראל בספר החיים השלום השלווה שקט ובטחה, בשפע ברכה והצלחה ותיהיה השנה הבאה שנת ישועה גאולה ובניין לישראל בארצנו ובפזורותיו וכסא דוד עבדך בתוכה תכין לנצח.
בע"ה ש"יפתח לנו השער" ויתקבלו כל תפילותינו .

חג שמח שנה טובה וגמר חתימה טובה

לעילוי נשמת אברהם חנן בן נתן ואטל ז"ל